

Slovenská ministerka Kolíková predstavila klúčové návrhy ústavných zmien potrebných pre boj s justičnou mafiou a k obnoveniu dôvery občanov v právny štát

- CZ24 News | 12. července 2020

SLOVENSKO: Bezprecedentný marcový zásah polície voči sudcom vrátane bývalej štátnej tajomníčky Moniky Jankovskej, podozrivým z korupcie a kupovania súdnych rozhodnutí, by sa už nikdy nemal opakovať.

Zabrániť tomu majú dlhodobu odkladané, ale klúčové zmeny ústavy, ktoré zásadne zreformujú justíciu a cez jej očistu majú pomôcť k obnoveniu dôvery v právny štát. Súčasťou zmien sú aj previerky sudcov a ich majetkov či nový Najvyšší správny súd, ktorý by mal na starosti disciplinárne previnenia sudcov, advokátov, exekútorov či notárov.

„Je to klúčová zmena ústavy, ktorá znamená reformu justičných inštitúcií dôležitých pre prístup k spravodlivosti a zavedenie systémových opatrení, tak aby sme urobili v justícii očistu,“ povedala šéfka rezortu spravodlivosti Mária Kolíková (Za ľudí) pri predstavovaní reformného balíčka.

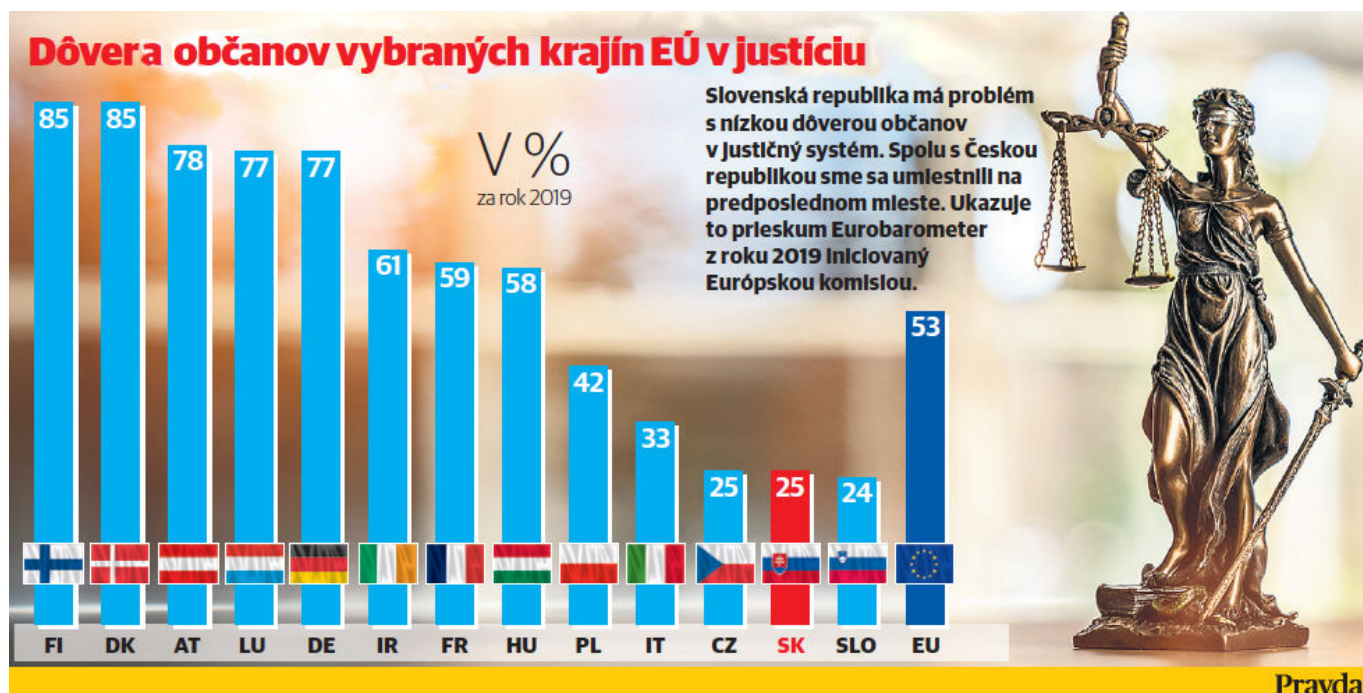
Najdôležitejšie zmeny ústavy majú zmeniť zloženie Súdnej rady a Ústavného súdu, zavedú sa previerky majetkových pomerov a spôsobilosti sudcov, ako aj zmena pravidiel konania pred Ústavným súdom, zavedie sa presný vek sudcov pre zánik funkcie a úprava statusu sudcov všeobecných súdov. Súčasťou zmien je tiež zriadenie Najvyššieho správneho súdu, ktorý má plniť aj funkciu disciplinárneho súdu pre sudcov, ale aj ďalšie právnické profesie.

Podľa výsledkov celoeurópskeho prieskumu verejnej mienky Eurobarometer z minulého roka len štvrtina Slovákov dôveruje justícii. Rovnaký výsledok má aj Česká republika, obom krajinám patrí predposledné miesto v rebríčku, na konci je Slovinsko.

Zmeniť to má práve Kolíkovej návrh, ktorý na rozdiel od zmien okolo novej voľby generálneho prokurátora prichádza v riadnom legislatívnom konaní a bude sa k nemu môcť vyjadriť celá odborná verejnosť. Ministerka už absolvovala prvé kolo rokovaní, v rámci ktorého sa stretla s predsedami Ústavného súdu, Najvyššieho súdu a Súdnej rady, rovnako s prezidentkou, so zástupcami verejnej ochrankyne práv a Generálnej prokuratúry a s najvyššími predstaviteľmi právnických povolání.

„Návrh je v mnohom veľmi progresívny a užitočný, najmä čo sa týka úprav ohľadom Ústavného súdu a zriadenia Najvyššieho správneho súdu. Zatiaľ sme mali možnosť oboznámiť sa len s návrhom novely ústavy. Dôležité však budú aj zákonné úpravy, ktoré budú nové opatrenia vykonávať. Tie ešte neboli verejnosti predstavené. Plánujeme sa zapojiť do medzirezortného pripomienkového konania,“ reagovala Katarína Žitniaková z mimovládky Via Iuris.

Kolíková predpokladá, že jej návrhy si osvojí aj celá vládna koalícia. „To, čo je predmetom tejto právnej úpravy, priamo vyplýva z programového vyhlásenia vlády. Nie sú to žiadne prekvapenia. Je na tom zhoda v rámci koalície a teraz budeme pre túto zhodu hľadať vhodné technické riešenie,“ uviedla ministerka.

(Kliknutím na obrázok zväčši, [otvoriť v novom okne](#))

V Súdnej rade menej sudcov

Súdna rada ako najvyšší samosprávny orgán justície má 18 členov, polovicu si volia sudcovia spomedzi seba a zvyšných deväť nominuje pomerne Národná rada, vláda a prezident. Po novom si sudcovia budú svojich zástupcov vyberať podľa jednotlivých krajov. „Týmto spôsobom sa zabezpečí proporcionálne zastúpenie regiónov v Súdnej rade,“ priblížila ministerka. Politici navyše budú môcť do Súdnej rady nominovať už len nesudcov. „Zámerom je zabezpečiť rovnováhu pri prijímaní rozhodnutí pre celú justíciu, ale tiež prispieť k zvýšeniu verejnej kontroly súdnictva,“ dúfa ministerka.

Po akcii Búrka v réžii špeciálneho vyšetrovacieho tímu NAKA s názvom Hmla bolo v marci zadržaných 13 sudcov pre podozrenie z korupcie. Aj pre tento zásah a skutočnosť, ktoré odkrylo následné vyšetrovanie, sa na stôl opäť vrátila aj otázka bezpečnostných previerok sudcov. Tie sa zaviedli ešte v roku 2017, ale na začiatku minulého roku Ústavný súd rozhodol o ich neústavnosti. Kolíková však kompetenciu preverovať majetkové priznania sudcov tentoraz nedáva Národnému bezpečnostnému úradu, čo sa Ústavnému súdu nepáčilo, ale Súdnej rade. Tá si tiež bude môcť informácie o podozrivých sudcoch vyžiadať od polície či Slovenskej informačnej služby.

Ústavný súd bude stabilnejší

Navrhovaná reforma zloženia Ústavného súdu zahŕňa nanovo formulované podmienky pre vymenovanie sudcu Ústavného súdu, kde pribudnú bezúhonnosť a morálny kredit, ako aj verejné hlasovanie o kandidátoch na sudcu Ústavného súdu a zvýšenie kvóra pre voľbu kandidáta na kvalifikovanú väčšinu poslancov Národnej rady.

Prináša však aj dve veľké novinky. Ak Národná rada nedokáže zvoliť kandidátov do troch mesiacov od uvoľnenia miesta na Ústavnom súde, táto kompetencia automaticky prechádza na prezidentku. Navyše by sa už nemalo stať, že v jednom volebnom období bude jedna vládna garnitúra naraz voliť viac ako polovicu sudcov Ústavného súdu, ako sa to stalo na začiatku vlaňajška, keď na Ústavnom súde naraz skončilo 9 z 13 sudcov.

„Návrh obsahuje mechanizmus, ktorý bráni koncentrácii moci v rukách jednej politickej reprezentácie pre prípad, že by väčšina ústavných sudcov bola volená jednou politickou garnitúrou. V takomto prípade sa funkčné obdobie sudcov zvolených v rámci jedného volebného obdobia skráti na polovicu,“ priblížila ministerka.

Pre Ústavný súd však prichystala Kolíková aj ďalšie zmeny. Návrh na konanie o ústavnosti právnych predpisov dnes môžu podať iba vybrané štátne inštitúcie. Podľa novely by však mohol byť iniciatívny aj senát Ústavného súdu, ktorý posudzuje sťažnosť fyzickej alebo právnickej osoby. „Posilňuje sa tak ústavný systém ochrany ľudských práv, pretože ak sa senát bude domnievať, že zákon alebo iný predpis je v rozpore s ústavou, bude sa môcť obrátiť na plénum, ktoré posúdi súlad napadnutého zákona s ústavou,“ zdôvodňuje Kolíková.

Sudcovia prídu o privilégia

Ministerka sa tiež podujala vyriešiť niekedy diskriminujúci spôsob odvolávania sudcov v dôchodkovom veku. Tí museli byť doteraz odvolaní Súdnou radou, ktorá však niektorých do dôchodku poslala a iných nie. Po novom budú všetci sudcovia končiť v rovnakom veku – všeobecne v 65 a ústavní v 70 rokoch. Kolíková pripustila, že s súvislosti so všeobecným posúvaním veku odchodu do dôchodku sa tieto vekové hranice môžu po pripomienkach ešte zvýšiť.

Za zásadné označila zrušenie rozhodovacej imunity sudcov, aby nedochádzalo k svojvoľnému výkladu práva. To je síce nezákonné už dnes, ale v praxi sa sudcovia aj pri zjavnom a prípadne i vedomom pochybení dokážu touto rozhodovacou imunitou často ubrániť.

“Takáto úprava je bežná aj v právnych poriadkoch iných krajín. Sudca má byť disciplinárne a v odôvodnených prípadoch aj trestne zodpovedný za právny názor svojvoľný, ničím nepodložený, ignorujúci znenie právnych predpisov, judikatúru,“ ozrejmila ministerka.

Statusu sudcov sa dotkne aj uľahčenie ich väzobného trestného stíhania. Rezort spravodlivosti chce totiž zrušiť normu, aby s rozhodovaním o väzbe sudcu musel najskôr súhlasiť Ústavný súd. Podľa ministerstva je to porovnateľné s udeľovaním súhlasu Ústavného súdu na začatie trestného stíhania sudcov. Toto ustanovenie bolo zrušené ešte v roku 2014.

“Právna úprava udeľovania súhlasu so vzatím do väzby v prípade uvedených ústavných činiteľov sa v tomto kontexte javí ako historicky prekonaná. V praxi to bude znamenať, že o vzatí sudcu alebo generálneho prokurátora do väzby bude rozhodovať ten súd, ktorý je príslušný,“ argumentuje Kolíková.

Disciplínu vymôže jeden súd

Kým pri väčšine týchto opatrení ide skôr o vyladenie systému, disciplinárne vyvodzovanie zodpovednosti sudcov a ďalších právnikov chce ministerka vymôcť aj inštitucionálne. Navrhuje zriadenie nového Najvyššieho správneho súdu. Okrem všeobecnej pôsobnosti pre oblasť správneho súdnictva však bude plniť funkciu disciplinárneho súdu pre sudcov všeobecných súdov, prokurátorov, exekútorov či notárov. Výnimku majú tvoriť iba advokáti, pretože tí pôsobia v slobodnom povolaní. Najvyšší správny súd by mal tiež prebrať agendu Ústavného súdu v rozhodovaní o ústavnosti a zákonnosti volieb prezidenta, volieb do Národnej rady, orgánov územnej samosprávy a do Európskeho parlamentu.

Účinnosť navrhovanej právnej úpravy by mala platiť od 1. januára roku 2021. Najvyšší správny súd by mal byť funkčný od 1. júla budúceho roka.